

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

*(для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 051 – Економіка)*

**Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021**

Методичні рекомендації до самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності» (для студентів денної та заочної форм навчання спеціальності 051 – Економіка) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Д. О. Серьогіна. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 30 с.

Укладач канд. екон. наук, доц. Д. О. Серьогіна

Рецензент

Жовтяк Г. А., кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою економіки, протокол № 6 від 02.12.2020.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Змістовий модуль 1 Теоретичні основи інноваційної діяльності підприємства.....	5
1 Сутність і характеристика інноваційних процесів та інноваційної діяльності.....	5
2 Еволюція теорій інновацій і сучасні тенденції розвитку інноваційних теорій.....	5
3 Особливості створення інновацій і формування попиту на них.....	6
4 Інноваційна політика підприємства.....	7
5 Інноваційний потенціал підприємства.....	8
6 Комплексна підготовка виробництва.....	8
7 Оновлення техніко-технологічної бази підприємства.....	9
8 Управління інноваційними процесами.....	9
9 Інфраструктура інноваційної діяльності.....	10
Тестові завдання для самопідготовки (Модуль 1).....	11
Змістовий модуль 2 Оцінка ефективності інноваційної діяльності.....	19
1 Завдання і джерела фінансування інноваційних процесів.....	19
2 Моніторинг інновацій.....	20
3 Економічне оцінювання інноваційних проектів.....	20
4 Державне регулювання інноваційної діяльності.....	21
Тестові завдання для самопідготовки (Модуль 2).....	22
Список рекомендованої літератури.....	29

ВСТУП

Аналіз сучасної економічної практики свідчить, що високих результатів підприємства можуть досягати лише за систематичного і цілеспрямованого новаторства, націленого на пошук можливостей, які відкриває середовище господарювання щодо виготовлення і впровадження нових видів товарів, нових виробничих і транспортних засобів, освоєння нових ринків і форм організації виробництва. Це передбачає особливий, новаторський, антибюрократичний стиль господарювання, в основі якого – орієнтація на нововведення, систематична і цілеспрямована інноваційна діяльність. Тому для сучасної економіки є найважливішим завданням оволодіти знаннями та навичками у сфері інноваційної діяльності. На це і спрямована програма курсу «Економіка і організація інноваційної діяльності».

Вивчення курсу передбачає, що студенти опанували знаннями з таких дисциплін, як: «Вища математика», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Економіка підприємства», «Менеджмент», «Економічний аналіз» тощо. В результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати сутність і методологічні основи інноваційного менеджменту принципи управління ризиками при управлінні інноваціями, прибутком, інвестиціями і активами, вміти застосовувати інструменти антикризового управління грошовими потоками, що направлені на інноваційну діяльність, володіти методикою вивчення вартості капіталу та опанування способів оптимізації структури інновацій.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1 Сутність і характеристика інноваційних процесів та інноваційної діяльності

Сутність інноваційної діяльності. Об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності. Значення інноваційних процесів для ефективної господарської діяльності. Поняття «новація», «інновація», «інноваційна діяльність». Поняття об'єктів та суб'єктів інноваційної діяльності. Сутність та основні етапи інноваційного процесу. Трансфер як складова інноваційного процесу. Інноваційний лаг. Класифікація інновацій. Стадії життєвого циклу інноваційного продукту. Особливості етапів життєвого циклу інноваційного продукту.

Контрольні питання

1. Опишіть сутність і завдання інноваційної діяльності на підприємстві.
2. Як ви розумієте поняття «новація», «нововведення», «інновація»?
3. Чим зумовлена наявність інноваційного лага?
4. Які чинники стимулюють підприємство до залучення інновацій?
5. Хто є суб'єктами інноваційної діяльності?
6. Наведіть приклади фірм – інноваторів.
7. У чому сутність інноваційної діяльності?
8. Охарактеризуйте етапи інноваційного процесу.
9. Опишіть стадії етапу комерціалізації нововведення.
10. У чому полягає сутність дифузних процесів і формування інноваційного середовища?
11. Охарактеризуйте загальну модель інноваційного процесу з урахуванням трансферу нововведень.
12. Охарактеризуйте модель інноваційного процесу в окремій фірмі.
13. Наведіть класифікацію інновацій за Й. Шумпетером.
14. Вкажіть відмінності між продуктовими, технологічними та ринковими інноваціями.
15. Наведіть класифікацію інновацій за різними ознаками.

Література: [1], [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9].

2 Еволюція теорій інновацій і сучасні тенденції розвитку інноваційних теорій

Теорія циклічних криз як вихідна для інноваційного вчення. Класична теорія інноваційного розвитку Й. Шумпетера та її значення для розвитку

інноваційної теорії. Поняття про кластер інновацій. Основні кластери в інноваційній теорії. Теорії постіндустріального суспільства та детермінізму. Теорія інтелектуальної технології. Поняття «парадигма» та «синергізм». Типи розвитку економіки.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте становлення теорії інноваційного розвитку протягом другої половини XIX – початку XX ст.
2. Наведіть основні положення теорії довгих хвиль М. Кондратьєва.
3. Опишіть сутність інноваційної теорії Й. Шумпетера. Що у ній принципово нове?
4. Охарактеризуйте теорії технократичного суспільства. У чому полягають їх недоліки?
5. Наведіть основні характеристики інноваційної економіки та підприємницького суспільства за П. Друкером.
6. Охарактеризуйте зміну парадигми інноваційного розвитку. В чому ви вбачаєте якісно нову рису сучасного етапу соціально-економічного і технічного прогресу?
7. У чому сутність екстенсивного, інтенсивного та інноваційного типів економічного розвитку?

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9].

3 Особливості створення інновацій і формування попиту на них

Маркетинговий підхід до інноваційної діяльності. Умови виникнення попиту на інновації. Стимулювання підприємств на залучення інновацій. Види попиту: прихований попит, негативний попит, надмірний попит, повноцінний попит, нерегулярний попит, нерациональний попит, відсутність попиту, потенційний попит. Чинники, які найбільшою мірою стимулюють залучення інновацій. Конкурентні переваги. Товар-новація. Оригінальний продукт.

Контрольні питання

1. Що обумовлює потребу в інноваціях?
2. Яка роль інноваційної ініціативи у підприємницькій діяльності?
3. У чому сутність попиту і за якими аспектами його досліджують?
4. Охарактеризуйте інструменти попереднього та оперативного аналізу попиту.

5. Що таке товар-новація? Яких видів може бути нова продукція, що виводиться на ринок?
6. Охарактеризуйте етапи планування створення нового товару.
7. Методи активізації творчого пошуку на етапі генерації ідей.
9. З якою метою здійснюється пробний маркетинг?
10. Як формується конкурентоспроможний асортиментний ряд продукції підприємства?
11. Охарактеризуйте види попиту на товар за ставленням до нього споживачів.

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [10].

4 Інноваційна політика підприємства

Поняття інноваційної політики підприємства. Сутність і види інноваційної стратегії підприємства. Принципи формування інноваційної політики підприємства. Складові елементи інноваційної політики підприємства. Інноваційний потенціал підприємства. Інноваційна стратегія підприємства. Види стратегій: наступальна, стабільна, захисна, залежна, імітуюча. Принципи формування інноваційної політики підприємства. Складові інноваційної політики, їх взаємозв'язок та значення.

Контрольні питання

1. У чому сутність інноваційної політики підприємства? Чим обумовлена необхідність її розроблення?
2. Охарактеризуйте типи інноваційної політики підприємства і покажіть їх зв'язок із стратегією.
3. Вкажіть головні завдання інноваційної політики підприємства незалежно від типу обраної стратегії.
4. Охарактеризуйте основні складові інноваційної політики.
5. Наведіть приклади взаємодії маркетингової і технічної складових інноваційної політики на стадії освоєння інновації.
6. Опишіть основні принципи формування інноваційної політики.

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [13], [14].

5 Інноваційний потенціал підприємства

Сутність інноваційного потенціалу підприємства. Сутність принципу динамічної рівноваги. Складові інноваційного потенціалу: виробничо-технічний потенціал, децентралізація управління, гнучкість організаційної структури, техніко-технологічний рівень розвитку підприємства тощо. Структура та рівень інноваційного потенціалу. Способи оцінки інноваційного потенціалу. SWOT-аналіз.

Контрольні питання

1. Як впливає рівень готовності організації до інноваційних змін на його інноваційний потенціал?
2. Які складові інноваційного потенціалу організації?
3. Якими методами визначається рівень інноваційного потенціалу організації?
4. Розкрити особливості SWOT-аналізу та описати його методику.
5. Охарактеризувати слабкі та сильні сторони організації, що впливають на його інноваційний потенціал.

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [13], [14].

6 Комплексна підготовка виробництва

Сутність та значення комплексної підготовки виробництва для здійснення інноваційної діяльності. Етапи комплексної підготовки виробництва: науково-дослідні та проектно-конструкторські роботи, технологічна підготовка, технічна підготовка, документальна підготовка, організаційна підготовка, виробнича підготовка. Необхідні елементи комплексної підготовки, їх значення для розвитку інноваційних процесів.

Контрольні питання

1. У чому виражається значення комплексної підготовки для впровадження нового товару?
2. Які етапи комплексної підготовки виробництва?
3. В чому особливості етапу проведення НДДКР?
4. В чому особливості життєвого циклу інновації з довготерміновим етапом НДДКР?

5. На якому етапі відбувається комерціалізація нововведення?
6. Чим технічна підготовка відрізняється від технологічної?
7. Що уявляє собою документальна підготовка?

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [10], [11], [12].

7 Оновлення техніко-технологічної бази підприємства

Сутність науково-технічного прогресу та його вплив на техніко-технологічний розвиток підприємства. Види технічного розвитку підприємства. Поняття та види технологій. Напрямки підтримки технічного рівня підприємства. Розвиток технології та її вплив на рівень технічного розвитку підприємства. Відтворення і вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства. Основні показники оцінювання технічного рівня підприємства.

Контрольні питання

1. У чому виражається значення комплексної підготовки для впровадження нового товару?
2. Які етапи комплексної підготовки виробництва?
3. В чому особливості етапу проведення НДДКР?
4. В чому особливості життєвого циклу інновації з довготерміновим етапом НДДКР?
5. На якому етапі відбувається комерціалізація нововведення?

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [10], [11], [12].

8 Управління інноваційними процесами

Види інноваційних процесів та особливості їх управління. Різниця між стабільним і інноваційним процесами. Сутність управління інноваційними процесами. Інноваційний менеджмент. Стратегічне управління. Сутність стратегічного планування інноваційних процесів. Оперативне управління інноваційними процесами. Інноваційна стратегія Планування, організація та контроль інноваційної діяльності. Організаційні структури управління інноваційної діяльності, їх особливості, переваги та недоліки.

Контрольні питання

1. У чому полягає сутність управління інноваціями на підприємстві?
2. Опишіть модель стратегічного планування інноваційної діяльності.

3. Охарактеризуйте основні етапи стратегічного планування інноваційної діяльності.
4. У чому полягають завдання і роль інноваційної стратегії у реалізації загальної стратегії розвитку підприємства?
5. Опишіть види інноваційних стратегій і наведіть приклади їх використання вітчизняними та зарубіжними підприємствами.
6. Вкажіть фактори, від яких залежить вибір підприємством типу інноваційної стратегії і опишіть матрицю вибору інноваційної стратегії.
7. Охарактеризуйте види оперативного планування інноваційної діяльності.
8. Які основні завдання організування виконання інноваційних проектів?
9. Охарактеризуйте сутність мережевих методів управління інноваційними проектами.

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [11], [13], [14].

9 Інфраструктура інноваційної діяльності

Поняття про сферу інноваційної діяльності. Особливості ринку новацій. Поняття про інноваційну інфраструктуру. Види підприємств-суб'єктів інноваційної діяльності: експлеренти, пацієнти, комутанти, віоленти. Організаційні структури підтримки інноваційного бізнесу. Особливості венчурного бізнесу. Особливості фірм – бутлегерів. Організаційні структури підтримання інноваційного підприємництва: бізнес-інкубатори, регіональні центри підтримки, регіональні науково-технічні центри, технополіси, технопарки, консорціум, науково-технічні альянси тощо.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте основні складові сфери інноваційної діяльності/
2. У чому сутність інноваційної інфраструктури?
3. Які підприємства відносять до інноваційних в Україні?
4. Охарактеризуйте поведінку щодо інновацій фірм-експлерентів, пацієнтів, комугантів і віолентів. Які з них є найпоширенішими в Україні?
5. У чому особливість заснування та діяльності венчурних фірм?
6. Охарактеризуйте типи венчурних фірм.
7. Вкажіть чинники, несприятливі для розвитку венчурного підприємництва в Україні.

8. У чому сутність бізнес-інкубатора і які послуги він може надавати?
9. Хто може бути партнерами бізнес-інкубаторів?
10. За якими критеріями добирають учасників бізнес-інкубаторів?
11. Чи перспективними є бізнес-інкубатори в Україні? Що дає підстави для такого висновку?
12. Опишіть види регіональних науково-технічних центрів та їх функції.
13. У чому сутність технопарків і якими є шляхи їх виникнення?

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [9], [10], [11], [12].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ (МОДУЛЬ 1)

1. Новація – це:

- 1) підсистема менеджменту, метою якої є управління інноваційними процесами на підприємстві;
- 2) продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результатом фундаментальних, прикладних та експериментальних досліджень у будь-якій сфері людської діяльності, спрямований на підвищення ефективності виконання робіт;
- 3) кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді введеного на ринок нового чи вдосконаленого продукту, технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності;
- 4) діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

2. Теорію довгих хвиль у 20-х роках ХХ ст. сформулював:

- 1) російський економіст О. Пригожий;
- 2) австрійський економіст Йозеф Шумпетер;
- 3) російський економіст М. Кондратьєв.

3. Життєвий цикл інновацій – період від зародження ідеї, створення новинки та її практичного використання до моменту зняття з виробництва.

1. Так

2. Ні

4. Результат науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), що відображає принципово новий механізм, який може стати основою появи значної частини процесів і суттєво вплинути на розвиток НТП – це:

- 1) відкриття;
- 2) винахід;
- 3) інноваційний процес;
- 4) інноваційна діяльність.

5. Спосіб економічного зростання, що передбачає використання передових науково-технічних досягнень для підвищення продуктивності та результативності соціально-економічної системи – це:

- 1) інтенсивний тип розвитку;
- 2) інноваційний тип розвитку;
- 3) екстенсивний тип розвитку.

6. Інноваційний потенціал залежить від параметрів організаційних структур менеджменту, професійно-кваліфікаційного складу промислово-виробничого персоналу, зовнішніх умов господарської діяльності тощо. Тому оцінювання інноваційного потенціалу є необхідною складовою процесу розроблення стратегії.

1. Так

2. Ні

7. Відображає неможливість задоволення потреб споживачів за рахунок наявних на ринку товарів і послуг:

- 1) прихований попит;
- 2) негативний попит;
- 3) надмірний попит;
- 4) нерегулярний попит.

8. Головними завданням інноваційної політики наступального типу не є:

- 1) підтримка діяльності власних спеціалізованих науково-дослідницьких підрозділів;
- 2) утримання позицій фірми на ринку і попередження банкрутства;
- 3) стимулювання ініціативності працівників фірми у продукуванні нових ідей, організація внутріфірмового підприємництва;
- 4) оцінювання перспективності нових ідей і їх конструктивне розроблення та упровадження.

9. Виникає за умови, коли попит перевищує пропозицію. Це дуже сприятлива ситуація для інноваторів.

- 1) надмірний попит;
- 2) повноцінний попит;
- 3) нерегулярний попит;
- 4) нерациональний попит.

10. На інноваційний потенціал позитивно впливає децентралізація в прийнятті рішень, низький рівень формалізації і регламентації управлінських робіт, здатність організаційних структур гнучко перебудовуватися відповідно до змін завдань і умов діяльності. І навпаки, централізовані ієрархічні організаційні структури руйнують творчий характер інноваційної діяльності: стабільні відносини і процедури менеджменту чинять активний опір будь-яким інноваціям.

1. Так

2. Ні

11. Визначає можливості впровадження новацій:

- 1) маркетингова політика;
- 2) політика в галузі НДДКР;
- 3) політика структурних змін;
- 4) технічна політика.

12. Інноваційний потенціал організації – рівень готовності організації до реалізації проекту чи програми інноваційних стратегічних змін.

1. Так

2. Ні

13. Інноваційний лаг – це:

1) підсистема менеджменту, метою якої є управління інноваційними процесами на підприємстві;

2) кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді введеного на ринок нового чи вдосконаленого продукту, технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності;

3) діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг;

4) період між появою інновації та її впровадженням.

14. Інваріантність нововведення – це:

1) процес поширення нововведення для використання у нових місцях, сферах чи умовах;

2) передавання суб'єктам, які не є авторами новацій, права на їх використання через продаж ліцензій і надання інжинірингових послуг;

3) здатність зберігати незмінними якісні та кількісні характеристики.

15. Теорію індустріально-технократичного суспільства виклав

- 1) американський вчений Д. Белл;
- 2) австрійський економіст Йозеф Шумпетер;
- 3) американський економіст Б. Твісс.

16. Характеризується коливанням попиту протягом тривалого часу:

- 1) негативний попит;
- 2) нерегулярний попит;
- 3) нераціональний попит.

17. Стратегія стабільності полягає ...

1) у підтриманні існуючих розмірів підприємства і напрямів його ділової активності;

2) у утриманні позицій фірми на ринку і попередження банкрутства;

3) у стрімкому розвитку організації: збільшення масштабів виробництва, освоєння нових товарів і послуг, вихід на нові ринки збуту, завоювання міцних конкурентних переваг.

18. Товар-новація – це:

- 1) принципово новий продукт, конструктивне виконання та склад споживчих властивостей якого не були відомі раніше;
- 2) продукт науково-технічної та інноваційної діяльності, що пропонує новий засіб чи технологію виробництва товарів чи послуг і відкриває для споживача нові сфери задоволення своїх потреб;
- 3) характеристики підприємств, його продукції чи послуг, які забезпечують йому певні переваги над конкурентами.

19. Має на меті формування тактики і стратегії поведінки підприємства на ринку.

- 1) маркетингова політика;
- 2) політика структурних змін;
- 3) технічна політика;
- 4) інвестиційна політика.

20. Інноваційна політика є частиною загальної політики підприємства, яка регламентує взаємодію науково-технічної, маркетингової, виробничої та економічної діяльності в процесі реалізації нововведень.

1. Так

2. Ні

21. Термін «інновація» запровадив:

- 1) австрійський економіст Йозеф Шумпетер;
- 2) американський економіст Б. Твісс;
- 3) російський економіст М. Кондратьєв.

22. Інноваційна політика – форма стратегічного управління, яка визначає цілі та умови здійснення інноваційної діяльності підприємства, спрямованої на забезпечення його конкурентоспроможності та оптимальне використання наявного виробничого потенціалу.

1. Так

2. Ні

23. Виробничо-технічний потенціал визначає розвиток усіх елементів організації як виробничо-господарської системи.

1. Так

2. Ні

24. Можливі обмеження що накладаються споживачами на діяльність організації

- 1) ціни на матеріальні ресурси, напівфабрикати, послуги;
- 2) якість ресурсів і обсяги їх постачання;
- 3) смаки та переваги щодо характеристик продукції.

25. Зорієнтована на вивчення внутрішнього середовища та організаційної форми підприємства, формування адекватної інноваційним завданням організаційної структури і культури підприємництва.

- 1) маркетингова політика;
- 2) політика в галузі НДДКР;
- 3) політика структурних змін;
- 4) технічна політика.

26. Теорія інтелектуальної технології виникла як результат дослідження ...

- 1) американський економіст Б. Твісс;
- 2) російський економіст М. Кондратьєв;
- 3) американський політичний діяч Зб. Бжезинським;
- 4) американський економіст Ф. Хайєк.

27. Інноваційна діяльність – це:

- 1) підсистема менеджменту, метою якої є управління інноваційними процесами на підприємстві;
- 2) продукт інтелектуальної діяльності людей, оформлений результат фундаментальних, прикладних та експериментальних досліджень, спрямований на підвищення ефективності виконання робіт;
- 3) кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав втілення у вигляді введеного на ринок нового чи вдосконаленого продукту, технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності;
- 4) діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг.

28. Науковий результат, що вносить радикальні зміни в існуючі знання, розкриває досі невідомі закономірності, властивості та явища матеріального світу, істотно впливає на НТП і розвиток цивілізації, служить джерелом винаходів – це:

- 1) відкриття;
- 2) винахід;
- 3) інноваційний процес;
- 4) інноваційна діяльність.

29. Відображає можливості потенційних споживачів продукції придбати новий товар за встановленими цінами протягом його життєвого циклу.

- 1) надмірний попит;
- 2) нерегулярний попит;
- 3) нераціональний попит;
- 4) потенційний попит.

30. Спосіб економічного зростання, досягнення основних цілей шляхом кількісної зміни виробничих чинників на основі існуючого науково-технічного рівня – це:

- 1) інтенсивний тип розвитку;
- 2) інноваційний тип розвитку;
- 3) екстенсивний тип розвитку.

31. Здійснюється даний етап на стадії конструкторської підготовки виробництва. Означає технологічний контроль креслень з метою забезпечення відповідності конструкції вимогам технологічності (економічності) її виготовлення.

- 1) остаточне відпрацювання технології;
- 2) проектування технології;
- 3) відпрацювання конструкції виробу на технологічність.

32. Сильною стороною підприємства вважають:

- 1) відсутність управлінського хисту і концептуального мислення у вищого керівництва;
- 2) великі масштаби виробництва;
- 3) надмірну централізацію управління;
- 4) відсутність деяких видів ключової кваліфікації у вищого керівництва.

33. Планування інноваційних програм має враховувати регулятивні механізми економічного середовища і вибудовуватись так, щоб забезпечити розроблення підприємницьких ідей для досягнення цілей фірми і створення механізмів їх реалізації.

1. Так
2. Ні

34. Охоплює всі фінансово-економічні аспекти функціонування підприємства, що забезпечують реалізацію інноваційної політики.

- 1) планування НДДКР;
- 2) стратегічна інноватика;
- 3) план структурних змін;
- 4) технічний план.

35. Обладнання (устаткування) – це:

- 1) безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції;
- 2) невід’ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства;
- 3) спосіб перетворення вхідних елементів на вихідні (продукти, послуги);
- 4) технічні засоби, за допомогою яких виконують технологічні операції, внаслідок чого відбувається зміна фізичних чи хімічних характеристик вихідної сировини (напівфабрикатів), її фізичної форми, зовнішнього вигляду.

36. У процесі заміни застарілого обладнання новим не виникатимуть додаткові одноразові капітальні витрати і втрати від недоамортизації старої машини.

1. Так

2. Ні

37. Основним товаром на цьому ринку є вільні фінансові кошти різних організацій, фінансово-кредитних установ, фондів тощо, які можуть бути залучені суб'єктами підприємництва для реалізації інновацій. Їх ціна, обсяги та період, на який вони можуть надаватись, значною мірою впливають на інноваційну активність підприємств.

1) ринок новацій;

2) ринок чистої конкуренції нововведень;

3) ринок інвестицій.

38. Потенційні можливості розвитку техніко-технологічної бази підприємства через упровадження новітніх технологій визначаються передусім науково-технічним прогресом

1. Так

2. Ні

39. Це фірми, що спеціалізуються на створенні нових чи радикально змінених старих сегментів ринку. Вони є розробниками нової продукції, для чого створюють у себе потужні дослідницькі відділи та конструкторські бюро.

1) віоленти;

2) експлеренти;

3) комутанти;

4) патієнти.

40. Має на меті формування тактики і стратегії поведінки підприємства на ринку.

1) планування НДДКР;

2) маркетингове планування;

3) інвестиційне планування;

4) стратегічна інноватика.

41. Основні показники технічного рівня підприємства за рівнем прогресивності технологій:

1) продуктивність, надійність, довговічність, питома металомісткість, середній строк експлуатації, частка прогресивних видів у загальній кількості, частка технічно та економічно застарілого в загальному парку;

2) ступінь охоплення робітників механізованою працею, частка обсягу продукції, виготовленої за допомогою автоматизованих засобів праці;

3) структура технологічних процесів за трудомісткістю, частка нових технологій за обсягом або трудомісткістю продукції, середній вік застосовуваних технологічних процесів, коефіцієнт використання сировини і матеріалів;

4) фондоозброєність праці, енергоозброєність праці.

42. Технологія – це

1) безперервний взаємообумовлений процес розвитку науки і техніки, спрямований на створення нових і вдосконалення існуючих технологій, засобів виробництва і продукції;

2) невід’ємна складова діяльності сучасного підприємства, що охоплює планування, організування та стимулювання інноваційної діяльності, реалізацію інноваційних проектів, розрахованих на отримання конкурентних переваг і зміцнення ринкових позицій підприємства;

3) спосіб перетворення вхідних елементів (матеріалів, сировини, інформації тощо) на вихідні (продукти, послуги);

4) технічні засоби, за допомогою яких виконують технологічні операції, внаслідок чого відбувається зміна фізичних чи хімічних характеристик вихідної сировини (напівфабрикатів), її фізичної форми, зовнішнього вигляду.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1 Завдання і джерела фінансування інноваційних процесів

Завдання держави щодо фінансування інноваційних процесів. Принципи, за якими будується система фінансування інноваційних процесів. Сутність і види інвестицій. Джерела фінансування інноваційної діяльності. Внутрішні та зовнішні, власні, залучені та позичені фінансові ресурси (інвестиції). Механізми фінансування (інвестування) інноваційної діяльності. Особливості фінансування інноваційних процесів венчурним капіталом, а також особливості лізингу, франчайзингу і форфейтінгу. Лізингове фінансування. Інноваційні проекти та особливості їх фінансування. Сутність і структура бізнес-плану. Бюджет інноваційного проекту.

Контрольні питання

1. Хто може бути суб'єктом фінансування інноваційних процесів?
2. У чому полягають завдання системи фінансування інноваційної діяльності на рівні держави? На рівні окремих суб'єктів підприємницької діяльності?
3. Яким вимогам повинна відповідати фінансова політика підприємства?
4. З урахуванням яких вихідних принципів слід будувати систему фінансування інноваційної діяльності?
5. У чому сутність інноваційної програми та яких вимог слід дотримуватися при її фінансуванні?
6. Охарактеризуйте стадії фінансування та елементи інноваційної програми.
7. Опишіть групи інвестицій для фінансування інноваційних програм.
8. Охарактеризуйте джерела фінансових ресурсів підприємства.
9. У чому сутність венчурного капіталу?
10. У чому полягають сутність і переваги лізингу як форми фінансування інновацій? Хто є об'єктами та суб'єктами лізингу?
11. Опишіть відмінності між оперативним і фінансовим лізингом?
12. Охарактеризуйте види інноваційних проектів.

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [10], [11], [12].

2 Моніторинг інновацій

Планування інноваційних програм. Необхідність моніторингу ринку інновацій. Необхідність систематичного і цілеспрямованого новаторства. Джерела інноваційних можливостей. Сутність і значення патентного пошуку. Види патентного пошуку. Види і джерела інноваційної інформації. Технічна та патентна інформація.

Контрольні питання

1. Які характеристики нового товару формують його споживчу вартість?
2. За якими напрямками слід здійснювати моніторинг суб'єктів ринку з метою виявлення перспектив інноваційної діяльності?
3. Опишіть роль підприємця і підприємництва в інноваційному процесі.
4. Поясніть сутність систематичного і цілеспрямованого новаторства.
5. Охарактеризуйте джерела інноваційних можливостей за П. Друкером. Наведіть приклади.
6. Які ще джерела інноваційних можливостей криються в особливостях перехідного періоду?
7. З якою метою проводиться патентний пошук?
8. У чому сутність патентної чистоти винаходу?
9. Наведіть класифікацію технічної інформації за джерелами її розміщення.
10. За якими принципами класифікують бібліографічні покажчики?
11. Охарактеризуйте види патентного пошуку за типом вихідної інформації.

Література: [2], [3], [4], [5], [7], [8], [10], [11], [12].

3 Економічне оцінювання інноваційних проектів

Поняття про ефективність інновацій. Види ефектів від інноваційної діяльності. Сутність і значення економічного ефекту від впровадження інновацій. Основні показники оцінювання ефективної інноваційної діяльності. Дисконтування вартості грошей у часі у процесі визначення економічного ефекту. Визначення точки беззбитковості та строку окупності інноваційного проекту. Визначення економічного ефекту від впровадження інновацій, спрямованих на зниження собівартості продукції. Визначення ефективності продажу та придбання ліцензій.

Контрольні питання

1. Чим визначається ефективність інновацій?
2. За якими критеріями оцінюють результати інноваційної діяльності?
3. З яких позицій оцінюють значущість інноваційного проекту?
4. Охарактеризуйте види ефекту від реалізації інновацій.
5. За якими показниками здійснюють економічну оцінку інновації?
6. Яким є загальний принцип оцінювання економічної ефективності інноваційної діяльності?
7. На чому ґрунтується розрахунок економічної ефективності інноваційного проекту?
8. Охарактеризуйте метод оцінювання економічної ефективності інноваційного проекту за показником ЧТВ. Яким чином може бути враховано рівень ризику, що супроводжує проект?
9. Охарактеризуйте метод оцінювання економічної ефективності інноваційного проекту за показником внутрішньої норми рентабельності.
10. Які показники використовують для порівняння комерційної вигідності альтернативних проектів?

Література: [1], [2], [3], [4], [5], [8], [9], [10], [11], [15].

4 Державне регулювання інноваційної діяльності

Сутність державної інноваційної політики. Типи інноваційної політики держави в залежності від економічної ситуації в країні. Сутність Закону України «Про інноваційну діяльність». Методи державного регулювання інноваційної діяльності. Державна фінансова підтримка інноваційних процесів. Методи та інструменти державної інноваційної політики, особливості їх застосування. В чому полягає відмінність між прямими та непрямими методами. Важелі і інструменти стимулювання інноваційної діяльності. Створювання системи патентного права (авторського права) та її значення для розвитку інноваційних процесів. Авторське право, інтелектуальна власність, промислова власність, торгова марка, комерційне найменування. Сутність і значення ліцензування інноваційних продуктів. Франчайзинг як спосіб трансферу інновацій.

Контрольні питання

1. Охарактеризуйте типи державної інноваційної політики. Від чого залежить їх вибір?
2. Вкажіть основні завдання довгострокової та поточної інноваційної політики держави.
3. Наведіть класифікацію інструментів державної інноваційної політики на основі підходу «попит — пропозиція».
4. Які засоби регулювання інноваційної діяльності використовуються державними структурами різних рівнів управління відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність»?
5. На яких засадах може здійснюватися державна фінансова підтримка інноваційних проектів?
6. Які інструменти пільгового оподаткування інноваційної діяльності використовуються у країнах із розвинутою ринковою економікою? Які пільги передбачені в Україні?
7. Розкрийте сутність понять «інтелектуальна власність», «авторське право», «промислова власність».
8. Що є об'єктами інтелектуальної власності? Охарактеризуйте їх.

Література: [1], [2], [3], [4], [5].

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ (МОДУЛЬ 2)

1. Фінансова операція, що перетворює комерційний кредит на банківський:

- 1) лізинг;
- 2) довгостроковий комерційний кредит;
- 3) форфейтинг;
- 4) франчайзинг.

2. Вид ефекту від реалізації інновацій, що враховують вплив інновацій на навколишнє середовище.

- 1) економічний;
- 2) ресурсний;
- 3) соціальний;
- 4) екологічний.

3. Політика соціальної орієнтації передбачає, що головні цілі та пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку задає держава, на основі чого визначаються шляхи стимулювання інноваційної діяльності, які мають здійснюватися через удосконалення управління в науково-технологічній та інноваційній сферах.

1. Так

2. Ні

4. Мультиплікаційна ефективність:

1) характеризує результати інноваційної діяльності на рівні окремого суб'єкта господарювання, регіональна – суб'єктів господарювання регіону, галузева – галузі;

2) характеризує сукупну ефективність у всіх сферах виробництва і використання інновації в межах держави;

3) вказує на загальний початковий результат, отриманий підприємством від здійснення інноваційної діяльності;

4) характеризує результат інноваційної діяльності, що поширюється на інші галузі, внаслідок чого має місце мультиплікація ефекту, тобто процес його помноження;

5. Комплекс взаємопов'язаних заходів, розроблених з метою створення, виробництва та просування на ринок нових високотехнологічних продуктів за умов встановлених ресурсних обмежень.

1) промисловий проект;

2) організаційні проекти;

3) інвестиційний проект;

4) проекти дослідження і розвитку;

5) інноваційний проект.

6. Інструменти (засоби) регулювання інноваційної діяльності – це:

1) податкові пільги, пільгове кредитування і субсидування, страхування і гарантування, надання прав на прискорену амортизацію устаткування, розвиток державою патентного права, правничих засад виробництва та споживання якісної продукції – системи стандартизації і сертифікації виробництв та окремих видів продукції, регулювання монопольних підприємств і видів діяльності, дозвіл тимчасової монополії інноватора;

2) дії, спрямовані на забезпечення інноваторів фінансовою та технічною допомогою, в тому числі створення інноваційної інфраструктури;

3) укладені центральними або регіональними органами державного регулювання договори із суб'єктами інноваційної діяльності щодо розроблення і виробництва інноваційних продуктів, технологій та послуг;

4) акти нормативно-правового або директивного характеру, які регулюють окремі аспекти інноваційної діяльності.

7. Політика ринкової орієнтації

1) полягає у соціальному регулюванні наслідків НТП: процеси прийняття рішень відбуваються із залученням широкої громадськості, рішення приймаються за умов досягнення соціально-політичного консенсусу;

2) передбачає, що головні цілі та пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку задає держава, на основі чого визначаються шляхи стимулювання інноваційної діяльності, які мають здійснюватись через удосконалення управління в науково-технологічній та інноваційній сферах;

3) передбачає провідну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки, а також обмеження ролі держави в стимулюванні фундаментальних досліджень;

4) передбачає істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо.

8. Довгострокова оренда машин та обладнання

- 1) лізинг;
- 2) довгостроковий комерційний кредит;
- 3) форфейтинг;
- 4) франчайзинг.

9. Вид ефекту від реалізації інновацій, що відображають вплив інновацій на обсяг виробництва і споживання певного виду ресурсу.

- 1) науково-технічний;
- 2) економічний;
- 3) ресурсний;
- 4) соціальний;
- 5) екологічний.

10. Регулювання інноваційної діяльності, відповідно Закону України «Про інноваційну діяльність», може здійснюватися на різних рівнях управління державою різними державними структурами – від Верховної Ради до органів виконавчої влади на місцях.

1. Так 2. Ні

11. Проекти, націлені на реформування системи управління, створення нового підрозділу організації, проведення науково-практичних конференцій і семінарів тощо.

- 1) промисловий проект;
- 2) організаційні проекти;
- 3) інвестиційний проект;
- 4) проекти дослідження і розвитку;
- 5) інноваційний проект.

12. Політика, націлена на зміни економічної структури господарського механізму.

1) полягає у соціальному регулюванні наслідків НТП: процеси прийняття рішень відбуваються із залученням широкої громадськості, рішення приймаються за умов досягнення соціально-політичного консенсусу;

2) передбачає, що головні цілі та пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку задає держава, на основі чого визначаються шляхи стимулювання інноваційної діяльності, які мають здійснюватися через удосконалення управління в науково-технологічній та інноваційній сферах;

3) передбачає провідну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки, а також обмеження ролі держави в стимулюванні фундаментальних досліджень;

4) передбачає істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо.

13. Вкладення в об'єкти, які пов'язані територіально і функціонально з інноваційним об'єктом і які необхідні для його нормальної експлуатації (лінії електропередачі, каналізація, шляхи, тощо), а також вкладення невиробничого характеру (охорона навколишнього середовища, соціальна інфраструктура) - це

1) супутні інвестиції;

2) інвестиції в нематеріальні активи;

3) інвестиції в основні засоби;

4) прямі інвестиції.

14. Патентний пошук – це

1) вибір керівництвом підприємства перспективних напрямів інноваційної діяльності;

2) вивчення охоронних документів різних країн з метою виявлення серед них патенту на винахід чи відкриття, аналогічних зробленому чи досліджуваному;

3) моніторинг суб'єктів ринку з метою виявлення перспективних напрямів інноваційної діяльності;

4) створення або залучення тих новацій, які за існуючих умов можуть дати найбільшу віддачу.

15. Річний економічний ефект визначається наступним чином:

$$1. T_{ок} = \frac{K_2 - K_1}{c_1 - c_2}$$

$$2. NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - I_0$$

$$3. E_p = e_k C - E_n * \partial \partial K$$

$$4. T_{без} = \frac{B_{ум-пост}}{Ц_{од} - B_{зм}}$$

16. Залучені кошти включають:

- 1) чистий прибуток;
- 2) мобілізація внутрішніх активів;
- 3) емісію акцій;
- 4) грошова частина внесків власників підприємства.

17. Локальна ефективність

1) характеризує результати інноваційної діяльності на рівні окремого суб'єкта господарювання, регіональна – суб'єктів господарювання регіону, галузева – галузі;

2) характеризує сукупну ефективність у всіх сферах виробництва і використання інновації в межах держави;

3) показує загальний результат, отриманий підприємством від здійснення інноваційних заходів за певний проміжок часу;

4) характеризує результат інноваційної діяльності, що поширюється на інші галузі, внаслідок чого має місце мультиплікація ефекту, тобто процес його помноження.

18. Вид ефекту від реалізації інновацій, що враховують у вартісному вираженні усі види результатів і витрат, обумовлених реалізацією інновацій.

- 1) науково-технічний;
- 2) економічний;
- 3) ресурсний;
- 4) соціальний;
- 5) екологічний.

19. Спосіб залучення інвестицій через додатковий випуск акцій підприємства - це

- 1) лізинг;
- 2) емісія акцій;
- 3) форфейтинг;
- 4) франчайзинг.

20. Економічна ефективність інноваційного проекту визначається розміром чистого прибутку, отриманого за рахунок реалізації інновації протягом життєвого циклу проекту.

1. Так
2. Ні

21. Власні кошти підприємств включають:

- 1) емісію акцій;
- 2) добровільні внески спонсорів;
- 3) грошова частина внесків власників підприємства.

22. Термін окупності капіталовкладень розраховується за формулою:

$$1. T_{ок} = \frac{K_2 - K_1}{C_1 - C_2}$$

$$2. NPV = \sum_{t=1}^n \frac{CF_t}{(1+r)^t} - I_0$$

$$3. E_p = e_K C - E_n * \partial o \partial K$$

$$4. T_{без} = \frac{B_{ум-пост}}{Ц_{од} - B_{зм}}$$

23. Політика технологічного поштовху:

1) полягає у соціальному регулюванні наслідків НТП: процеси прийняття рішень відбуваються із залученням широкої громадськості, рішення приймаються за умов досягнення соціально-політичного консенсусу;

2) передбачає, що головні цілі та пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку задає держава, на основі чого визначаються шляхи стимулювання інноваційної діяльності, які мають здійснюватись через удосконалення управління в науково-технологічній та інноваційній сферах;

3) передбачає провідну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки, а також обмеження ролі держави в стимулюванні фундаментальних досліджень;

4) передбачає істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо.

24. Загальнодержавна ефективність

1) характеризує результати інноваційної діяльності на рівні окремого суб'єкта господарювання, регіональна – суб'єктів господарювання регіону, галузева – галузі;

2) характеризує сукупну ефективність у всіх сферах виробництва і використання інновації в межах держави;

3) показує загальний результат, отриманий підприємством від здійснення інноваційних заходів за певний проміжок часу;

4) свідчить про результати альтернативних варіантів інноваційних заходів, на основі чого здійснюється вибір кращого.

25. Ефективність інноваційної діяльності виявляється лише на мікроекономічному рівні.

1. Так

2. Ні

26. Проекти, які спрямовані на випуск та продаж нових продуктів і пов'язані з будівництвом споруд, удосконаленням технологій, розширенням присутності на ринку тощо.

- 1) промислові проекти;
- 2) організаційні проекти;
- 3) інвестиційний проект;
- 4) проекти дослідження і розвитку;
- 5) інноваційний проект.

27. Інструменти створення сприятливого середовища для інноваційного процесу – це

1) податкові пільги, пільгове кредитування і субсидування, страхування і гарантування, надання прав на прискорену амортизацію устаткування, розвиток державою патентного права, правничих засад виробництва та споживання якісної продукції – системи стандартизації і сертифікації виробництв та окремих видів продукції, регулювання монопольних підприємств і видів діяльності, дозвіл тимчасової монополії інноватора;

2) дії, спрямовані на забезпечення інноваторів фінансовою та технічною допомогою, в тому числі створення інноваційної інфраструктури;

3) укладені центральними або регіональними органами державного регулювання договори із суб'єктами інноваційної діяльності щодо розроблення і виробництва інноваційних продуктів, технологій та послуг;

4) акти нормативно-правового або директивного характеру, які регулюють окремі аспекти інноваційної діяльності.

28. Функціонування і розвиток кожного підприємства спрямовані на збереження та зміцнення його ринкових позицій і забезпечення належного рівня прибутковості.

1. Так 2. Ні

29. Вид ефекту від реалізації інновацій, що відображають зміну техніко-експлуатаційних і споживчих характеристик новації.

- 1) науково-технічний;
- 2) економічний;
- 3) ресурсний;
- 4) соціальний;
- 5) екологічний.

30. Передбачає тиражування інновацій завдяки залученню великого капіталу

- 1) лізинг;
- 2) довгостроковий комерційний кредит;
- 3) форфейтинг;
- 4) франчайзинг.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова

1. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник / О. І. Волков, М. П. Денисенко, А. П. Гречан. – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 662 с.
2. Заблоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності : навч. посібник / Б. Ф. Заблоцький. – Львів : Новий світ. – 2008. – 456 с.
3. Йохна М. А. Інноваційний менеджмент : навч. посібник / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2006. – 464 с.

Допоміжна

1. Бакаев Л. О. Кількісні методи в управлінні інвестиціями : навч. посібник / Л. О. Бакаев. – Київ : КНЕУ, 2000. – 151 с.
2. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент / И. Т. Балабанов. – Санкт Петербург : «Питер», 2000. – 364 с.
3. Дорофиенко В. В. Рынок инноваций : учеб. пособие / В. В. Дорофиенко, С. В. Калинович, Я. И. Жеребьев. – Макеевка : ДоиПЛСЛ, 2006. – 360 с.
4. Інноваційний розвиток економіки : модель, система управління, державна політика / за ред. Л. І. Федулової. – Київ : Основа, 2005. – 552 с.
5. Управління інноваціями в сучасній організації / за ред. В. Л. Євтушевського. – Київ : Нічлава, 2006. – 359 с.

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

*(для студентів денної та заочної форм навчання
спеціальності 051 – Економіка)*

Укладач **СЕРЬОГІНА** Дар'я Олександрівна

Відповідальний за випуск *О. І. Славута*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Волосожарова*

План 2020, поз. 261 М

Підп. до друку 24.12.2020. Формат 60 × 84/16.
Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 1,7.
Тираж 50 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: rectorat@kname.edu.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 5328 від 11.04.2017.